

Tomuto účelu slouží zařízení, montované do filmových kamer, jež se nazývá „fotooptický kód“ nebo zkráceně „fotokód“. Jde o pole bílých plošek, umístěných mezi perforací a plochou obrazu. Plošky mohou být buď průhledné, bílé, anebo jsou dělené na dvě nebo čtyři části. Vytvářejí se expozicí současně při snímání filmu, pomocí miniaturních žárovek (doutnavek). Kódovací klíč má podobu skříňky s 20 či 42 tlačítky. Stisknutím tlačítka se rozsvítí příslušná žárovka ve snímací matici ve filmové kameře, nebo se odkrývá clonka na mřížce u filmového okénka.

Po vyvolání filmu je fotokód základním informačním klíčem pro strojové zpracování filmového sociologického záznamu. Vyhledávání materiálu (ev. jeho dubletní zpracování) je potom prováděno strojově, na základě pevného kódu z programové desky nebo děrného štítku. Sociolog pouze nastaví ve stroji základní zkoumané veličiny a z promítaného materiálu se automaticky vybírají (či kopírují) jen ty záběry nebo části, které se zkoumaným problémem souvisí.

Je známo, že při pořizování sociologických filmových záznamů vznikne velké množství záznamů, z nichž jen malá část odpovídá záměrům, jež sociolog při snímání sledoval. Z nejrůznějších příčin třeba již při natáčení záběry opakovat, natáčení přerušovat. Někdy též technické závady na snímacím zařízení záznam znehodnocují. Při použití skryté kamery nebo boxového způsobu natáčení pracuje přístroj automaticky, případně s dálkovým ovládním.

Pro tyto případy lze provádět záznam fotokódu i mechanicky, děrováním do filmu. Před laboratorním zpracováním možno vadné záběry vyřadit a zpracovat jen vyhovující materiál.

Chceme-li filmovou kameru dálkově ovládat, může být řídící matrice upravena jako skříňka dálkového ovládní, spojená s vlastním záznamovým zařízením vícežilovým kabelem.

Do soustavy fotokódu lze montovat i samoopravné zařízení, které zvolí automaticky určitou kódovou kombinaci na globální světelný signál z pole záběru. K tomuto ovládní je zapotřebí silnějšího světelného zdroje (o úrovni minimálně 3 000–5 000 Lx).

Soustavy fotooptického kódu k filmové kameře používají ústavy pro výzkum veřejného mínění v USA, Anglii a NSR. Pro vlastní kódové pole je používáno záznamových hlav Digicode (kapacita 20 bitů) nebo Digiterie (negativní hlavový záznam — kapacita 42 bitů). Vlastní záznamové pole je 2,5×3,5 milimetru. Minimální kontrast kódového pole je 1:5. Systém může být použit jak pro inverzní film, tak pro negativní kinematografický film. Hlavy fotooptického kódového zařízení jsou konstruovány pro kamery typu Bell-Howell, lze je však upravit pro každou filmovou kameru 16 mm, s výjimkou reflexních filmových kamer se šikmo rotujícími zrcadlovými závěrkami. Cena zařízení se pohybuje od 90–110 dolarů.

V Československu je fotooptický kód (šestičlenný a šestnáctičlenný) používán v praxi jen v technice vyučovacích strojů KT, KT 2 a Vizuál Proof V, a to ve spojení s fotodiodami pro kódové klíče výběrových odpovědí. Pokusně byl montován též na některé kamery při pořizování vědeckých filmů.

V sociologické praxi je otázka identifikačního kódu filmového záznamu velmi důležitá, nemá-li se ztrácet srovnávací a objektivně hodnotící měřítko pro natáčené sociologické filmy a pracovní záznamy.

Literatura:

Product Profile No 47, New York, únor 1965, str. 1–3

FMA Fotocode (reprint), London 1964, str. 22–23

Fotooptický kód u vyučovacích strojů (přednáška), Praha, duben 1964

Informace možno získat:

Státní technická knihovna, odd. firemní literatury, záznam inv. č. 179.384

Miroslav Malik

Přímý pozitivní kinematografický záznam pro sociologický výzkum

Při pořizování filmového záznamu v sociologickém výzkumu se může sociolog o výsledku své práce přesvědčit teprve tehdy, když filmový záznam vyvolá, okopíruje a promítne. Tyto práce trvají řadu dní, někdy i týdnů. Zpravidla však nelze sociologickou filmovou studii natočit přesně znovu v případě, že záznam na filmu z jakýchkoliv příčin není použitelný.

Tuto dosavadní nevýhodu registrační techniky filmového záznamu odstraňuje tzv. „přímý pozitivní kinematografický záznam“. — V principu jde o způsob, kdy se film vyvolává přímo ve filmové kameře během natáčení, takže sociolog může ihned po natáčení film z kazety vyjmout a promítnout si jej bez jakéhokoliv dalšího laboratorního zpracování. Takovou výhodu ocení každý pracovník, který někdy v terénu filmový záznam pro sociologickou studii pořizoval, kdy celý osud filmové studie závisel na včasném zpracování „denních prací“.

Systém přímého pozitivního kinematografického záznamu používá papírové pásky, která se vkládá automaticky mezi závit filmu v kazetě kamery. Papírová páska je nasycena fotochemickou sloučeninou, jež intenzivně působí na filmovou suspenzi asi po dobu 60 vteřin. Pak její účinek ustává. Vyvolává a ustaluje zároveň. Takto lze zpracovávat inverzní filmy, a to jen určitých výrobních značek (Kodak, Ilford, Hyspan). U některých filmů je možno použitím různé vyvolávací pásky dosáhnout různě vysoký kontrast filmové kopie.

Páska se vkládá do kazety filmové kamery těsně před natáčením, potom. Je odolná proti vlivům teploty, dodává se ve stejném balení jako cívky 16mm a 35mm filmu. Lze ji použít jen jedenkrát. Dosud se